

Karel Havlíček a korespondence

Kolokvium pořádané Filozofickou fakultou UK v Praze
6. listopad 2015 | m. č. 104

9:30 **zahájení**

prof. PhDr. Jaroslava Janáčková, CSc.

9:40 **„Snad pod těmi konfederantskými horami tyrolskými přijde na jiné myšlenky.“**

Havlíček v perspektivě svých bývalých přátel v okruhu „vládní strany“

prof. PhDr. Miloš Řezník, Ph.D. (Technische Universität Chemnitz)

Příspěvek se snaží postihnout různé cesty vypořádávání se s událostmi let 1848/1849, které pro vlastence Havlíčkovy generace představovaly generačně formativní prožitek. Tímto prožitkem došlo na jedné straně ke stmelení zmíněné skupiny, neboť revoluční zkušenost zásadně ovlivnila život a vývoj jejích příslušníků. Na straně druhé však zásadní rozdíly v tom, jaké konkrétní důsledky tato zkušenost pro ně měla a co z ní vyvodili, vedly k zásadnímu rozpadu této vlastenecké kohorty a k osobním rozchodům. Právě na často připomínaném vztahu mezi Karlem Havlíčkem a W. W. Tomkem, který se vyvinul od blízkého přátelství a souznění k neporozumění a osobní zášti, lze příkladmo dokumentovat interference mezi „velkými“ dějinami politických zvrátů a „mikrodějiny“ osobního zpracování a mezilidských vztahů mezi aktéry dějin, kteří navíc stáli v pomezí situací aktérů „malých“ a „velkých“. Vztah mezi Havlíčkem a Tomkem je zarámován do kontextu vytváření tzv. vládní strany 50. let a představen z větší části na základě korespondence mezi jejími představiteli, sympatizanty i oponenty.

10:10 **„Piš mi o Havlovi.“ Korespondence Josefa a Hermenegilda Jirečkových a Karla Havlíčka**

doc. PhDr. Magdaléna Pokorná, CSc.

Studie na konkrétním příkladu ukáže motivace a důvody pro rozštěpení české společnosti po revoluci 1848. Představí dva Havlíčkovy spolupracovníky z Národních novin a jeho pozdější protivníky – bratry Josefa a Hermenegilda Jirečkovy, kteří se na přelomu čtyřicátých a padesátých let od Havlíčkovy linie odklonili a stali se úředníky vídeňského ministerstva kultury a vyučování. V příspěvku bude na základě vydané i dosud nevydané korespondence sklenut oblouk od obrazu „hrdiny“ Havlíčka v červnových dnech 1848, tak jak se odráží v dopisech, které Hermenegild Jireček adresoval do svého rodiště Vysokého Mýta, přes peripetie kolem vzájemné spolupráce obou bratří s Havlíčkem v Národních novinách, rozchodů, publicistických polemik a zveřejněné korespondence Josefa Jirečka a Karla Havlíčka ve Slovanu, záležitostí týkajících se Vídeňského deníku až po tvrdá slova o Havlíčkovi ve vzájemné korespondenci bratří Jirečkových v roce 1851.

10:30 **diskuse**

Karel

Havlíček

10:50 **Z redakčního stolu Karla Havlíčka**
Mgr. Petr Píša

Vyšetřovací komisi, která v červnu 1848 krátkodobě zatkla Karla Havlíčka a která pro účely pátrání po příčinách tzv. svatodušních bouří zabavila veškerou redakční korespondenci Národních novin, můžeme vděčit za to, že zůstala zachována ta část redakční korespondence, kterou současníci obvykle dlouhodobě neuchovávali a kterou v takovém rozsahu z jiných období Havlíčkovy redakční činnosti (a nejen jeho) neznáme. Máme tak před sebou unikátní soubor čtenářských reflexí, polemik, aktuálních informací z různých částí habsburské monarchie, žádostí o předplatné či konceptů novinových článků. Příspěvek nastíní charakteristiku jednotlivých skupin této korespondence a soustředí se především na dvě otázky: 1. jaký je přínos těchto dopisů pro poznání dobové čtenářské kultury; 2. k jakým úpravám docházelo v případě těch článků, jež byly nakonec určeny k otištění v Národních novinách. Na rozdíl od připravované edice korespondence zde přitom nebude relevantní hranice mezi listy, které byly adresovány jmenovitě Karlu Havlíčkovi a těmi, jež byly určeny paušálně redakci, ani mezi listy, jež obsahují pouze text článku zamýšleného k novínovému otištění, nikoli epistolární text v užším slova smyslu. Pozornost tedy bude soustředěna i na ty jednotky, které nesplňují kritéria pro otištění v rámci edice.

11:10 **diskuse**

11:20 **přestávka na kávu**

11:35 **„Ozvěny tlukotu srdcí přátelských...“ Korespondence K. Havlíčka a jeho přátel ze semináře**
doc. Mgr. Robert Adam, Ph.D.

Příspěvek se zaměří na komunikační analýzu dochované výseče korespondence Karla Havlíčka a tří vlastenců, s nimiž se Havlíček spřátelil během studií v arcibiskupském semináři: Václava Štulce, Františka Josefa Řezáče a Františka Mudry. V torzovitém materiálu (dochovány jsou tři dopisy Štulcovy, čtyři Řezáčovy, čtyři Havlíčkovy a třicet Mudrových) se pokusí pojmenovat funkce, s nimiž byly tyto listy psány a posílány, a popsat způsoby ztvárnění subjektů pisatele a adresáta a jejich (proměňujícího se) vztahu – zejména listy venkovského kaplana Mudry jsou po této stránce pozoruhodné.

11:55 **Vybrané jazykové jevy v korespondenci Josefa Tadeáše Klejzara**
Mgr. Lucie Rychnovská, Ph.D.

Příspěvek se zaměří na rozbor jazykové stránky dopisů Josefa Tadeáše Klejzara Karlu Havlíčkovi, pozornost bude věnována zejména jevům gramatickým, které budou interpretovány s ohledem na (rodící se) normu spisovné češtiny. Přihlížet budeme také k celku havlíčkovské korespondence, prostřednictvím pracovní verze elektronického korpusu korespondence Karla Havlíčka budeme sledovat míru dobového rozšíření zkoumaných jevů. Pro komparaci budou využity rovněž výsledky analýzy korespondence Bedřicha Smetany.

12:15 **diskuse**

12:35 **přestávka na oběd**

14:00 **Užívání lexému *Vašnost* a jiných titulů v Havlíčkových dopisech**

Prof. Dr. Tilman Berger (Eberhard Karls Universität Tübingen)

Příspěvek se zabývá oslovováním pomocí lexému *Vašnost*, který vznikl ze spojení *Vaše milost* a byl užíván od konce 16. století, spolu s odvozeným přídavným jménem *Vašnostin*. Lexém se vyskytuje jak v nepřímém oslovování, tak jako titul spojený s vykáním, a tímto tvoří mezičlánek mezi starším a novějším systémem. V přednášce bude rekonstruován vývoj tohoto oslovování v Havlíčkových dopisech, kde se velmi dobře zrcadlí obecný vývoj, a tento způsob oslovování bude srovnáván s jinými tituly.

14:30 **diskuse**

14:40 **posterová sekce**

Církevní lexikum v rodinné korespondenci Karla Havlíčka

Bc. Barbora Špádová

Příspěvek analyzuje užívání liturgických termínů a dalších pojmenování vztahujících se k církvi v korespondenci Karla Havlíčka v jeho dopisech rodičům z let 1838 až 1842. Porovnává slova latinského, německého a českého původu a zamýšlí se nad vhodnými ekvivalenty německých domácích a přejatých slov v překladech německy psaných dopisů do češtiny. Na základě analýzy církevního lexika i kontextu, v němž je užíváno, se pak příspěvek zabývá otázkou stylu těchto Havlíčkových dopisů.

Neohebné slovní druhy v korespondenci Karla Havlíčka

Bc. Martina Rybová

Příspěvek se zabývá analýzou vybraných předložkových a spojkových výrazů v korespondenci Karla Havlíčka. Tyto výrazy budou hodnoceny na základě jejich vzájemné konkurence (doložené například i škrty a opravami v dopisech), stylu a pisatelů dopisů. V některých případech bude posuzováno i lexikální okolí daných výrazů a jejich pozice v dopisu. Zhodnotěna bude také jejich více či méně pokročilá míra gramatikalizace a ustálení v jazyce. Dalším důležitým bodem hodnocení bude vliv němčiny na utváření těchto výrazů a v neposlední řadě i případný vliv purismu.

15:05 **přestávka na kávu**

15:20 **„Banknoty teď nemám.“ Vilém Gabler píše Karlu Havlíčkovi**

prof. PhDr. Petr Mareš, CSc.

Příspěvek se bude zabývat (na základě textů obsažených v korpusu Havlíčkovy korespondence) jazykem dopisů, které v letech 1844 až 1853 napsal Vilém Gabler Karlu Havlíčkovi. K podstatným rysům Gablerových listů patří jejich vícejazyčnost, vedle češtiny autor užíval němčinu (svůj mateřský jazyk) a také francouzštinu. Bude tak věnována pozornost vztahům mezi těmito jazyky v dopisech a jejich mnohotvárnému střídání. Dále se příspěvek zaměří na Gablerovo zacházení s češtinou, na chyby, kterých se dopouštěl (např. pokud jde o slovesný vid), a také na opravy v dopisech, jež svědčí o autorově snaze vyjadřovat se v češtině korektně.

Karel

Havlíčková

15:40 **Studentská korespondence Karla Havlíčka s Mořicem Příborským**
Mgr. František Martínek

Dochovanou korespondenci Karla Havlíčka s o rok mladším Mořicem Příborským (1822–1859), drobný soubor deseti dopisů z let 1838–1840 psaných až na jednu výjimku česky, je možno zkoumat z několika úhlů pohledu, například jako doklad postupného získávání a upevňování českojazyčné gramotnosti u Příborského: jeho první dopis je psán německy, ostatní už česky, s tím, že poslední dopis z května 1840 vykazuje podstatně větší shodu s dobovou pravopisnou normou než předešlé české dopisy, napsané od února do července 1839. Mnohá místa Příborského dopisů (ale i tehdejších Havlíčkových) tedy neodpovídají svými hláskovými, tvaroslovnými aj. rysy obecným představám o dobové podobě standardní češtiny, a proto jsou důležitým příspěvkem do diskuse o jazykové „potenciální prestižní normě“ v korespondenci (srov. Stráníková – van Leeuwen-Turnovcová, 2011). Nadto přináší tento drobný výsek studentské korespondence doklady mísení češtiny s němčinou a latinou na různých jazykových rovinách. Různojazyčné příznakové formy, jako jsou narážky na gymnaziální výuku, parodické novotaření a užívání vysokého stylu, nebo třeba autentické podání promluvy havlíčkobrodské babky, se v dopisech využívají ke konstrukci společně známého a sdíleného světa obou pisatelů a tím „k posilování vzájemného kontaktu mezi komunikanty“ (srov. Mareš, 2015: 69).

16:00 **diskuse**

16:20 **zakočení kolokvia**

Kolokvium se uskuteční v rámci řešení projektu GA ČR P406/12/0691
Korespondence Karla Havlíčka.

Karel

Havlíčková